

Musical – ruch do źródła. Wstęp

It takes a great deal of history
to produce a little literature.

Henry James, *The Europeans*

Henry James w *Europejczykach* napisał, że potrzeba ogromnej ilości historii, aby stworzyć odrobinę literatury. Centralnym słowem tytułu kolejnego tomu musicalowego stało się „źródło”. Wyprowadza ono naszą refleksję w wiele kierunków, inicjuje ruchy o różnych prędkościach i w różne strony, także wstecz, byśmy zbadali, co gatunek przeszedł od europejskich narodzin do amerykańskiego „uklasycznienia”, jakie gąszcze historii – wielkich i prywatnych – splatają się w nim, nierzadko zresztą czyniąc ważnym komponentem literaturę.

Trudno tu nie usłyszeć także łacińskiej formuły *ad fontes*. A skoro uosabia ona odnowione studia nad klasyką grecką i łacińską, to spoglądamy w tym tomie na musical – jednak – także jak na dziecko greckich Dionizji. Niejeden zresztą tekst naszego zbiorowego opracowania zwraca się ku greckim mitom. Badamy zarówno musicale podlegające czasowi, jak i takie, które zdają się opierać jego wpływom. Zbieramy wiązki problemów, analizujemy podszycie musicalowych fabuł, ich zainteresowanie całym bogactwem życia i naładowanie znaczeniami.

Zwracamy uwagę na źródła tematów musicali, ich rdzeń, ale i przepływy. Musical filmowy i sceniczny zasila się przeszłymi i bieżącymi doświadczeniami ludzkości, ale także wybiega w przyszłość, oddając się marzeniu. Karmi się też literaturą, czerpie z jej źródłowych opowieści (*Hadestown* z 2019 roku oparty na micie o Orfeuszu i Eurydyce, *The Frogs* z 1974 roku Stephena Sondheim’a,

inspirowany starożytną grecką komedią Arystofanesa, czy *Into the Woods* reinterpretujący baśnie braci Grimm). Musical rozgaszca się w literaturze, jego twórcy sięgają po powieści (*Les Misérables* oparty na książce Victora Hugo, *The Phantom of the Opera* – na dziele Gastona Leroux, nowatorskie i całkowicie autorskie próby Wojciecha Kościelniaka: *Chłopi*, *Lalka*, *Quo vadis?*) oraz dramaty (*West Side Story* przenoszący historię Romea i Julii na nowojorskie ulice czy *My Fair Lady* reinterpretujący zarówno mit o królu Cypru, jak i sztukę *Pigmalion* George’a Bernarda Shawa). Wreszcie nie pozostaje musical obojętny na historię, czemu poświęciliśmy cały tom wydany w 2023 roku¹ (*Hamilton*, *Evita*), i problemy polityczno-społeczne (*Rent* Jonathana Larsona poruszający problem AIDS czy *The Color Purple*, oparty na powieści Alice Walker, dotyczący kwestii rasizmu, seksizmu i życia Afroamerykanek na początku XX wieku).

Nadrzędną kategorią dla zamieszczonych w książce rozważań bez wątplenia pozostaje adaptacja. Jako konkretna praktyka artystyczna związana z przekładaniem (na przykład tekstu powieści na potrzeby musicalu scenicznego lub filmowego) obejmuje ona wszelkie źródła: mit, literaturę, politykę – ale nie tylko. We współczesnych teoriach adaptacji filmowej podkreśla się często, że właściwie każde nowe dzieło sztuki jest swego rodzaju adaptacją, ponieważ – nawet jeśli nie odnosi się do innego utworu lub możliwych do zweryfikowania wydarzeń – nie rodzi się w próżni kulturowej i zawsze będzie stanowić reprezentację fragmentu świata. Jesteśmy przekonani, że tego rodzaju podejście nie rozmyje głównej idei publikacji, ale – wręcz przeciwnie – poszerzy ją o konieczne konteksty. Poza tym takie poszerzenie pozwala definiować musical (we wszystkich jego odstonach) jako gatunek bliski codziennej egzystencji. Mieści się w tak postawionej tezie zarówno założenie o „źródłowej” muzyczności świata, jak i przeświadczenie, że za pomocą piosenki można o nim opowiedzieć – na sposób komediowy bądź poważny, ze wszystkimi niuansami.

Warto też zauważyć, że źródłem tematu i natchnienia dla musicalu jest, i to od początku istnienia gatunku, sam musical. Poniekąd „naturalnie” – naszym zdaniem – muzyczna natura świata domaga się ekspresji i znajduje ją właśnie w śpiewanych spektaklach i filmach. Źródłem musicalu są piosenki, znane i wciąż powracające, a także te zupełnie nowe. Jeżeli wielu odbiorców i (szczególnie niechętnych musicalowi) badaczy uznaje piosenki za „pretekst do śpiewania”, tu mogą dowiedzieć się, ile w ich treści głębi, odcieni uczuć i potocznej filozofii codzienności.

---

¹ *Musical i historia*, red. J. Maleszyńska, J. Roszak, R. Koschany, Wydawnictwo Nauk Społecznych i Humanistycznych UAM, Poznań 2023.

O tych bogatych źródłach musicalu traktuje nasza książka. Nie oddaje ona całej złożoności problemu, ale wprowadza w różnorodne narracje musicalowe i wątki. Autorzy i Autorki zgromadzonych między okładkami rozdziałów badają, co unikalnego dodaje musical do toczącej się wielkiej rozmowy o toposach, archetypach, powinnościach sztuki i jej najbardziej ukrytych korzeniach.

Joanna Maleszyńska
Joanna Roszak
Rafał Koschany